

Refugiați transilvăneni la Râmnicu Sărat și Buzău (1940 -1941)

După cum este cunoscut, Consiliul de Coroană, convocat în noaptea de 30 august 1940, a hotărât cedarea fără luptă a peste 40.000 km² din teritoriul Transilvaniei, deși unii oameni politici de marcă precum Iuliu Maniu sau Nicolae Iorga s-au opus acestui rapt teritorial¹. La 30 august 1940, Dictatul de la Viena a fost semnat.

Prima manifestare anti-dictat a izbucnit la Cluj în seara zilei de 30 august 1940. Acțiuni similare au avut loc și în alte orașe ardelenne sau bănățene: Oradea, Brașov, Bistrița, Baia Mare, Alba Iulia, dar și în vechiul Regat, în București, Iași, Constanța, Craiova. Guvernul a luat măsuri severe pentru a domoli aceste mitinguri de protest. De asemenea, pentru a evita haosul, dezordinea în timpul evacuării, chiar în ziua de 30 august, Ministerul de Interne a stabilit modul și locul de evacuare a autorităților județene. Prin telegrama nr. 1755, acest organism a hotărât ca județul Satu Mare să fie evacuat la Lugoj, Clujul la Turda, Sălajul la Deva, Mureș la Blaj, Odorhei la Sighișoara, Maramureș la Făgăraș, Bihor la Caransebeș și Beiuș, Trei Scaune la Brașov, Ciuc în județul Prahova, Bistrița Năsăud la Râmnicu Vâlcea, județele Someș și Dej la Alba Iulia, instituțiile din Cluj la Sibiu².

Deși nu figurau în lista menționată mai sus, județele Buzău și Râmnicu Sărat au primit refugiați transilvăneni din diverse județe. Cei mai mulți au plecat din fața urgiei hortyste. Astfel, refugiatul Petre Ilic din comuna Ibănești, județul Mureș, stabilit la Râmnicu Sărat, declara autorităților locale că: *“Sub nici o formă nu puteam rămâne în Ardealul ocupat, deoarece eu am fost întotdeauna dușmanul neîmpăcat al ungarilor”*³.

Prigoana la care au fost supuși românii transilvăneni de noii stăpânitori l-a determinat pe tânărul învățător Ion Eftimie de la școala primară din comuna Dănești, situată în apropierea orașului Miercurea Ciuc, să alceagă calea pribegiei. Tânărul dascăl, originar de pe meleagurile buzoiene, consemna în memoriile sale încă inedite că a părăsit localitatea cu populație majoritar secuiască într-o atmosferă incendiară, fiind huiduit și apostrofă de săteni.

După ce a trecut Carpații revenind pe meleagurile natale, a fost încadrat la Școala primară din satul Lopătari⁴. La 1 iunie 1941, deci cu puțin înainte de sfârșitul anului școlar, el a fost concentrat în Regimentul 8 Dorobanți Buzău, cu care a participat la luptele pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord⁵.

Un alt slujitor al școlii, învățătorul Ion G. Moisiu din județul Trei Scaune, a poposit pe meleagurile buzoiene, fiind repartizat în anul școlar 1940-1941 la școala primară din comuna Policiori⁶, județul Buzău. Cei mai mulți dintre refugiați au sosit însă în orașul și județul Râmnicu Sărat. Numărul lor a crescut de la o lună la alta. Dacă în octombrie 1940, potrivit unor date, pe plaiurile râmnicene se aflau 131 de transilvăneni, în decembrie același an efectivele lor au sporit la 493, iar în ianuarie 1941 conform acelorași surse erau 550 de persoane, din care 161 capi de familie și 389 membri⁷. De asemenea, în orașul Râmnicul Sărat, în octombrie 1940 erau înscrși 103 refugiați, iar în ianuarie 1941 numărul lor s-a ridicat la 287⁸. Aceste cifre nu sunt însă exacte, deoarece unii refugiați se deplasau dintr-o regiune în alta unde aveau rude sau prieteni. Astfel, la 31 ianuarie 1941, Gheorghe Marinescu, originar din orașul Sfântu Gheorghe și având funcția de maestru la Manufactura de tutun de la Râmnicu Sărat s-a mutat pe un post similar la Manufactura de același profil din orasul Iași⁹.

Unii refugiați au trecut clandestin granița nedreaptă fixată României de Germania și Italia prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940, ajungând în Regatul Român. Astfel, Toader Arghir, în vârstă de 45 de ani, născut și crescut în comuna Valea Salciei, județul Râmnicu Sărat, stabilit încă din anul 1919 în comuna Zagon, județul Trei Scaune, a părăsit localitatea de domiciliu în seara zilei de 14 noiembrie 1940, potrivit unei note informative din 20 noiembrie 1940 a Legiunii de jandarmi Buzău, către o instituție similară din județul Rm. Sărat: *“a mers numai prin păduri până a trecut frontiera în România și a fost prins de o patrulă a postului de jandarmi Sîriu în ziua de 16 noiembrie 1940, de unde a fost dus la Legiunea de jandarmi Buzău”*. Fugarul a declarat

autorităților jandarmerești buzoiene că *“s-a refugiat din cauză că toți românii, și în special cei ce nu vorbesc limba maghiară, sunt arestați, bătuți, trimiși la Târgu Secuiesc, unde sunt judecați și condamnați”*. Pentru o cât mai atentă urmărire a activității românilor *“aceștia sunt împărțiți pe sectoare de supraveghere”*. Procesul de deznationalizare a românilor era revigorat de autoritățile de la Budapesta. Toader Arghir, care și-a asumat mari riscuri trecând clandestin frontiera, afirmă în continuare că *“populația maghiară terorizează în mod permanent populația românească, stricându-le noaptea cu topoare ușile și ferestrele și aruncând cu pietre în casele lor”*. El arată, totodată, că *“Românii sunt izgoniți din toate exploatarea forestiere și industriale și nici un român nu poate găsi de lucru cu plată”*. Autorul declarației informează autoritățile române că *“în comuna Boroșneul Mic se sapă tranșee și se întind rețele de sârmă pe valea Boroșneiului, se construiesc stâlpi de ciment și obstacole anti-tanc”*¹⁰. Deci noii stăpânitori se pregăteau de război. Firește că cea vizată era România.

Ministerul de Interne a luat măsuri pentru a evita aceste deplasări și a avea un control, dar mai ales o evidență strictă a refugiaților. El a elaborat în data de 13 noiembrie 1940 Ordinul nr. 19215A, prin care solicita prefecturilor de județe: *“a) situația statistică a refugiaților și expulzaților români din Ungaria în România de la data cedării Ardealului și până în prezent; b) situația ungarilor refugiați din România în Ungaria, cu aceleași date”*. Documentul cerea ca *“Lucrarea să fie întocmită pe zile și pe categorii de refugiați: intelectuali; profesioniști; muncitori, etc.”*¹¹.

Autoritățile statului s-au preocupat cu plasarea refugiaților, la nivel guvernamental existând un comisariat general. O problemă foarte dificilă o constituia repartizarea funcționarilor de stat. Astfel, potrivit unui document din 4 noiembrie 1940 al prefecturii județului Rm. Sărat, la această instituție au fost încadrați 22 funcționari în cadrul celor trei servicii județene: Administrativ, Financiar și Tehnic. Acest fapt a dus la supradimensionarea schemei de încadrare. Numărul total al funcționarilor s-a cifrat la 48, afară de personalul de serviciu care a ajuns la 14¹². De asemenea, la Manufactura de Tutun Rm. Sărat au fost încadrați 22 de muncitori calificați: tâmplari, focliști, mecanici, electricieni din orașul Sfântu Gheorghe și alți 12 din Cluj. La aceeași fabrică s-au transferat 23 de muncitori necalificați din județul

Trei Scaune și 16 din județul Cluj. Lor li s-au alăturat 37 lucrători din orasul Sfântu Gheorghe, dar și 45 din Cluj. Tot la Manufactura de Tutun din Rm. Sărat au fost repartizați 16 funcționari, din care 14 din orașul Sfântu Gheorghe, 1 din Miercurea Ciuc și altul din Cluj¹³. Cei angajați lucraseră la întreprinderi similare în localitățile lor și erau salariați ai statului.

În orașul și județul Rm. Sărat, dar și în județul Buzău, au sosit numeroși învățători din teritoriul cedat de România prin Dictatul de la Viena. Astfel, învățătorul Grigore Gheba din comuna Strâmbătura, județul Maramureș, a fost transferat împreună cu soția sa, Elena, tot învățătoare, în comuna Chiojdieni la 14 septembrie 1940. O altă familie de dascăli, Ana și Constantin Constantinescu, a ajuns la 8 septembrie 1940 în comuna Buda¹⁴. În comuna Ghergheasa din plasa Boldu, potrivit documentelor vremii, s-a refugiat o familie de învățători fără a-i indica numele, la 1 noiembrie 1940, el fiind originar din localitate și lucrând la școala primară din comună¹⁵.

La rândul lor, jandarmii refugiați din teritoriul cedat Ungariei hortyste au ajuns pe meleagurile rămnice. Plutonierul Vasile Văcaru, șef de post în comuna Omari, județul Satu Mare, a venit în comuna Pleșesti. Colegul său, plutonierul Nicolae Lungoci, având aceeași funcție în comuna bihoreană Sântireu, a ajuns în comuna Buda. Tot în județul Râmnic, în comuna Plănești, a sosit plutonierul Constantin Pascu, șef de post în comuna Bogza, județul Mureș¹⁶, iar exemplele pot continua.

Cu toate eforturile făcute, existau încă refugiați neplasați. Numărul lor era însă în scădere, deoarece mulți își găsiseră locuri de muncă, iar alții fuseseră repartizați de autoritățile centrale și locale pe posturile vacante existente. Dacă la începutul lunii decembrie 1940 în județul Rm. Sărat existau 19 capi de familie fără slujbă, la finele lunii ianuarie 1941 întâlnim în statistici doar 5¹⁷.

De menționat că pe teritoriul județului Buzău existau o serie de lucrători sezonieri din Ardealul de Nord. Astfel, în comuna Părlagele se găseau trei asemenea persoane: soții Vasile și Răzvan Ciobrofi din Toplita (azi județul Harghita), precum și Freches Siam, din județul Trei Scaune. La Nehoiu, în data de 7 septembrie 1940 erau 12 cetățeni români de etnie maghiară: 2 din Sfântu Gheorghe, 4 din comuna Mărtinas, 2 din Brateș (jud. Trei Scaune), 2 din Ghimes, județul Ciuc (azi jud. Harghita), 2

din Reghinul Săsesc, jud. Mureș¹⁸. Ulterior, cei mai mulți au părăsit localitățile buzoiene, îndreptându-se spre meleagurile natale.

În Munții Buzăului au fost surprinși unii mocani cu numeroase turme de oi. Aceștia, potrivit presei locale, dorind să se întoarcă la casele lor din ținuturile ocupate, erau nevoiți să vândă oile măcelarilor de pe valea Buzăului sau celor din Buzău. *“Se pierde astfel o avere productivă pe care avem datoria să o menținem ca să producă și în viitor: oile fiind de bună calitate, lâna și laptele lor sunt absolut necesare economiei naționale”*. Din motive naționale, Consiliul de Conducere al Băncii Federale Buzău *“socotește că este foarte necesar ca aceste animale să fie cumpărate de sătenii noștri”*¹⁹.

Refugiații se confruntau cu numeroase probleme. Cele mai acute erau de ordin financiar. Cererile de ajutor erau extrem de numeroase. Astfel, Florea Teodor și Ilie Petre din Târgul Mureș au adresat la începutul lunii octombrie 1940 petiții în care solicitau sprijin material. O cerere similară a depus și Laurențiu Emil din Satu Mare, care a primit 1000 de lei²⁰. O situație asemănătoare avea și Victor Gabor, notar în comuna Valea Mare, județul Trei Scaune, care fusese expulzat de autoritățile maghiare, și a ajuns în orașul Râmnicu Sărat la 20 noiembrie 1940²¹.

Autoritățile râmnicene nu puteau însă face față acestei avalanșe de solicitări și de aceea au cerut o suplimentare a fondurilor cu încă 50.000 lei²². Situații asemănătoare existau și în alte județe ale țării unde sosiseră refugiați. La 7 decembrie 1940, prefectul județului Turda, de pildă, informa superiorii prin raportul nr. 20477 arătând: *“Cu evacuarea, funcționarii au avut cheltuieli care au depășit posibilitățile lor materiale, care în majoritate se rezumă la salariul lunar. În urma acestor situații, toți au rămas fără lucru, trăind pe credit și din împrumuturi”*. Semnatarul documentului își informa superiorii că refugiații trimit multe cereri în care solicită ajutoare²³.

La rândul lor, autoritățile centrale erau asaltate de nenumăratele cereri de ajutor. Optica noii conduceri a statului era grăbirea încadrării în serviciu a refugiaților în funcție de pregătirea și salarizarea acestora. În ședința Consiliului de Miniștri din 18 septembrie 1940, generalul Ion Antonescu a ridicat problema afirmând: *“Principiul pe care l-am pus este să nu se creeze din aceste elemente care s-au evacuat paraziți ai statului, care vor da statul peste cap”*. Ei trebuie să fie plătiți cât mai repede, dar să

presteze serviciu, căci: *“Avem biserici fără preoți, avem școli fără învățători, comune fără percep-tori. Fiecare trebuie plasat după pregătire, pentru ca să presteze serviciul pentru care este plătit”*²⁴. În acest sens, conducătorul statului cerea lui G. Antonescu, subsecretarul de stat al evacuărilor, să întocmească tabele cu refugiați pe categorii: preoți, profesori, învățători, funcționari, care nu au fost încă încadrați în serviciu, urmărind apoi modul cum s-a realizat repartizarea²⁵. Din motivele menționate, ajutoarele acordate de stat s-au limitat considerabil. Într-o circulară din 3 martie 1941 a Ministerului Economiei Naționale se preciza că se vor da alocații de întreținere *“numai în cazuri excepționale, când vă veți convinge că acest mijloc de existență este absolut necesar. În nici un caz însă nu se vor acorda persoanelor apte de a munci”*²⁶.

De asemenea, unii refugiați și expulzați aveau familiile în teritoriile cedate Ungariei și au înaintat cereri necesare obținerii autorizațiilor de trecere a frontierei, în vederea aducerii în România liberă a soțiilor și copiilor sau părinților. Autoritățile române nu au aprobat asemenea solicitări, deoarece exista pericolul arestării lor de către grănicerii maghiari. Ministrul român de interne a expediat, la începutul lunii octombrie 1940, ordinul nr. 20698 autorităților locale în care se precizează: *“Nu se pot elibera autorizații pentru trecerea frontierei în Ardealul cedat. Românii expulzați urmează a fi sfătuiți să nu se înapoieze în Ardealul cedat până la rezolvarea acestor diferențe, întrucât riscă să fie arestați de autoritățile maghiare”*²⁷. În schimb, guvernării români au indicat autorităților locale să sfătuiască pe ungurii originari din teritoriile cedate, aflați în județele din Regatul Român, să plece în localitățile de origine. O astfel de telegramă a primit la 10 septembrie 1940 poliția orașului Buzău de la Inspectoratul de Poliție al Ținutului Bucegi²⁸.

Organele locale, primăriile, prefecturile, Crucea Roșie și alte societăți filantropice au luat măsuri în vederea colectării de alimente, medicamente, articole de îmbrăcăminte, lenjerie, sume de bani. Ele s-au preocupat, totodată, de asigurarea cazării și hrănirii zecilor de mii de refugiați. La Râmnicu Sărat, spre exemplu, prefectul a fost nevoit să evacueze temporar serviciul sanitar din clădirea prefecturii, camerele respective fiind destinate la începutul lunii noiembrie 1940 funcționarilor transilvăneni repartizați la această instituție publică²⁹. Populația râmnicenă a răspuns

deselor apeluri donând bunuri și importante sume de bani celor năpăstuiți. Astfel, până la 15 aprilie 1941, potrivit documentelor de arhivă, organizațiile caritabile au reușit să strângă donații în valoare de 383.363 lei, la care se adaugă 383 metri stofă și 1.272 kg de cereale³⁰. La rândul ei, prefectura județului Rm. Sărat a colectat de la persoane particulare și o serie de comercianți 21,75 m stofă pentru copii și alți 13,1 m destinați celor maturi, aceste materiale fiind predate beneficiarilor la 5 februarie 1941³¹.

Filiala Buzău a Crucii Roșii s-a interesat de ajutorarea refugiaților transilvăneni, colectând până în decembrie 1940, 11.000 lei și 134,70 m de stofă³².

În acțiunea de ajutorare a fraților transilvăneni, basarabeni și bucovineni s-a implicat și *"Ajutorul legionar"*, înființat la Buzău în octombrie 1940 sub conducerea unui fruntaș local al Gărzii de Fier - Gheorghe Bârsan. Cu acest prilej, șeful organizației legionare buzoiene - Eugen Iliescu, a lansat un apel intitulat în mod semnificativ *Frați buzoieni!*

Documentul solicita locuitorilor de la curbură Carpaților să nu-i uite pe cei sosiți din teritoriile cedate Uniunii Sovietice și Ungariei hortyste, exprimându-și speranța că vor dovedi și acum un alt spirit civic, omenie și solidaritate cu frații năpăstuiți. *"Veți ține și de astă dată să faceți dovada că sunteți buni români și buni creștini și că veți jertfi o părticică din avutul vostru pentru ajutorarea fraților noștri lipsiți de mijloace din cauza vitregiei vremurilor și în special al refugiaților din ținuturile căzute sub robia dușmană"*³³. Apelul a avut unele ecouri. Astfel, la 29 octombrie 1940, *"Asociația învățătorilor buzoieni"* a donat pentru *"Ajutorul legionar"* suma de 20.000 lei, iar cea a profesorilor secundari 20.000 lei³⁴.

Dificultățile erau amplificate de faptul că numărul refugiaților ardeleni creștea vertiginos. În orașul Rm. Sărat, documentele de arhivă indică în octombrie 1940 un număr de 103 refugiați, iar la 10 ianuarie 1941 se găseau 287 de persoane³⁵. Și în județ s-au înregistrat creșteri ale numărului de refugiați transilvăneni, dar mai puțin spectaculoase. Dacă în octombrie 1940 se găseau 417 persoane, la 3 decembrie 1940 statisticile indică 493 de suflete. La 10 ianuarie 1941 întâlnim în scripte 161 capi de familie și 389 de membri, deci 550 de oameni. În 31 martie 1941 erau înregistrați 229 capi de familie și 348 de membri, adică 577 de persoane³⁶. Aceste creșteri se datorau faptului că din zonele de triere erau trimiși mereu

refugiați. Unii înfruntau numeroase riscuri, punându-se în primejdie și trecând clandestin frontiera. Așa a ajuns, de pildă, săteanul David Nicolae din comuna Soimeni (jud.Cluj) în orașul Rm. Sărat³⁷. În același timp, deși existau destul de multe restricții, unii refugiați se mutau dintr-un oraș în altul. Astfel, la 3 ianuarie 1941, Gheorghe Marinescu, originar din Sfântu Gheorghe, angajat ca maistru tipograf la Manufactura de Tutun din Rm. Sărat, s-a transferat pe un post similar la Manufactura de Tutun din Iași³⁸. Nu trebuie să neglijăm faptul că resursele României erau cu mult diminuate, deoarece țara noastră a cedat vecinilor fără luptă aproape 100.000 kmp din teritoriul său, cu o populație de circa 6,8 milioane de locuitori.

Pe lângă refugiații și expulzații români, autoritățile de la Budapesta au strecurat în Regatul Român și o serie de agenți unguri, având drept scop procurarea de informații mai ales de natură militară. Potrivit lui Eugen Cristescu, *"S.S.I. (pe care-l conducea - n.n.) a avut mult de luptat cu spionajul maghiar, care acționa atât prin elementele aflate în țara noastră, cât și prin altele trimise din afară. Ungurii activau prin persoane singulare sau grupuri foarte restrânse (...). S.S.I. a reușit să descopere 16 aparate T.F.F. ungurești clandestine (...). Pe teritoriul României se găseau 43 de centre de informații maghiare, toate înzestrate cu aparate de transmisie"*³⁹. Chiar ajutorul secției de contra-spionaj din S.S.I. era Horia Butucescu, specialist pe linia contraspionajului maghiar, șef fiind maiorul de stat major Bălțeanu⁴⁰. Încă din septembrie 1940, Poliția orașului Buzău era informată de Direcția Generală a Poliției că un număr de maghiari din Ardealul cedat Ungariei vor opta pentru cetățenia română *"spre a putea astfel reveni în România, unde să activeze în favoarea intereselor maghiare"*. Cei semnalati proveneau din Cluj (7), Oradea (5) și Tg. Mureș (2)⁴¹.

Agenții unguri au trecut, din păcate, la acțiune. Într-un referat din 28 septembrie 1940, înaintat de comisarul C. Rădulescu șefului Poliției orașului Buzău, arată că în seara zilei de 23 septembrie 1940 a fost adus rănit în stare gravă, fiind internat în spitalul militar buzoian, soldatul Gheorghe Bec, din Regimentul 5 Grăniceri Pază. El a fost bătut și aruncat din tren de trei civili unguri între stațiile Buzău și Cilibia. Militarul se găsea în trenul personal de Galați⁴².

Acțiunile de spionaj au continuat și în lunile următoare. Inspectoratul Regional de Poliție București arată, într-o circulară nr.1 din 31

ianuarie 1941 adresată Poliției Buzău, că au fost semnalati de organele de specialitate unii spioni: Arpad Szatori de 21 de ani, Cserei Blaju de 46 de ani, unguri de naționalitate, care în cursul lunii septembrie 1940 *“au plecat din comuna Georgiu (jud. Hunedoara) în teritoriul cedat Ungariei, înrolându-se în bandele teroriste. Suntem informați că sus numiții intenționează să se întoarcă în România cu misiuni speciale”*. Documentul solicita organelor în drept luarea măsurilor necesare ca sus menționații agenți *“să fie arestați în caz de înapoiere în țară (...) și înaintați Direcțiunii Generale a Poliției, raportând și acestui inspectorat”*⁴³. De asemenea, poliția buzoiană era informată prin nota secretă din 10 ianuarie 1941 că unguroaica Marghit Kunat din Bistrița era încadrată în serviciul maghiar de informații. Tânăra, în vârstă de 23 de ani, făcea dese drumuri în teritoriu cedat Ungariei, stabilind legături cu diverse persoane din serviciul secret de la Budapesta⁴⁴.

Chiar unii membri ai organelor de ordine, români de origine, au fost recrutați drept agenți de serviciul maghiar de informații. Astfel, Inspectoratul Regional de Poliție Galați informa, la 24 februarie 1941, Poliția orașului Buzău prin adresa nr. 2884 că fostul ofițer de poliție Gheorghe Mihut și gardianul public Gheorghe Luca au fost racolați de autoritățile ungurești: *“În urma serviciilor aduse - se arată în document - la data de 1 martie a.c. numiții urmează să fie trimiși la o școală specială la Budapesta, după absolvire urmând să fie întrebuințați în serviciul de spionaj”*⁴⁵. Unii funcționari publici români au colaborat, înainte de impunerea Dictatului de la Viena României, cu autoritățile maghiare, având sentimente pro-ungare. Într-o notă informativă a Marelui Stat Major al Armatei române din 18 iunie 1940 expediată Ministerului de Interne, se arată că notarul Marchescu Gheorghe din comuna Brezeasca, de lângă Orșova, județul Caraș, *“are sentimente mult spre maghiari care s-au manifestat mai ales în ultimul timp”*. Documentul atrăgea atenția organelor în drept că *“propaganda ce o face a prins și la mulți români din comună”*. Având în vedere aceste realități, nota informativă amintită propunea, dat fiind că *“notarul Marchescu Gheorghe este un element pericolul intereselor și siguranței statului, să fie mutat în comuna Beciu, județul Buzău”*⁴⁶. Nu știm dacă s-a materializat această propunere, observăm însă că propaganda maghiară câștiga aderenți și în rândurile unor elemente românești. Așa se explică poate și faptul că unii

salariați ai statului român au rămas în teritoriul ocupat de unguri. Potrivit informațiilor deținute de poliția buzoiană, învățătorul Gheorghe Ciubotaru de la Școala Primară din comuna Dobrin, județul Bacău *“a dat o declarație scrisă că vrea să rămână în teritoriul cedat Ungariei și deci optează pentru cetățenia ungară. Față de cele ce preced, vă rugăm a dispune măsuri în circa dumneavoastră pentru a fi considerat și tratat ca supus străin”*⁴⁷.

În schimb, unii refugiați animați de sentimente patriotice s-au înrolat în armata română, luptând pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord. Învățătorul Ion Eftimie, sublocotenent în Regimentul 8 Dorobanți Buzău, a trecut cu emoție Prutul în fruntea plutonului pe care îl comanda. El notează cu sinceritate în memoriile sale despre acest eveniment cu ample reverberații: *“Pășind pe pământul Basarabiei, unde nemii făcuseră deja o breșă de circa 20 kmp, îngenunchem din nou și sărutăm pământul nostru străbun pentru care mergem hotărâți să învingem sau să murim”*⁴⁸.

Până la 26 iulie 1941, întreg teritoriul Basarabiei și Bucovinei de Nord a fost eliberat. Mulți refugiați basarabeni și bucovineni au revenit pe meleagurile natale, la fostele locuri de muncă. Unii slujitori ai școlii din teritoriile cedate Ungariei doreau să meargă în provinciile recent eliberate, reînnoind tradiția începută în 1917 când un grup de refugiați ardeleni, bănățeni și bucovineni, în frunte cu profesorul și cărturarul Onisifor Ghibu, s-a aflat la Chișinău, contribuind la strângerea legăturilor sufletești între toți românii. Învățătorul Ion G. Moisiu, originar din Secuime (județul Trei Scaune) *“unde am funcționat patru ani până la tristele evenimente din toamna anului 1940”* solicita să fie trimis ca învățător în Bucovina de Nord, județul Cernăuți. El își motiva cererea prin faptul că, fiind necăsătorit *“mă pot deplasa cu ușurință și cred că-mi voi putea face datoria așa cum o cer vremile de astăzi în acele locuri”*⁴⁹. Nu știm dacă cererea sa i-a fost aprobată sau nu, dar trebuie să subliniem că atitudinea acestui tânăr dascăl este o dovadă elocventă a spiritului patriotic de care erau animați intelectualii români în acele grele împrejurări, educația superioară primită în școală și societate.

După 23 august 1944, când România a întors armele împotriva Germaniei, prin lovitură de palat care a dus la înlăturarea Mareșalului Antonescu, teritoriile cedate Ungariei prin Dictatul de la Viena au fost eliberate de armata română și reunite la patriă mamă. Refugiații

ardeleni s-au întors la vetrele lor jefuite, distruse de ocupanții vremelnici hortiști și de război. Cei mai mulți dintre ei nu s-au putut bucura prea mult de revenirea Transilvaniei

răpite la România, deoarece norii negri ai comunismului și-au făcut apariția pe nesimțite și pe meleagurile românești, aducând multă tristețe și suferințe.

Anexe

Anexa I

Telegrama nr. 577 din 10 septembrie 1940 a Inspectoratului de Poliție al Ținutului Bucegi către Poliția orașului Buzău.

Inspectoratul Regional de Poliție

Bucegi-București

Nr. 577 din 10 septembrie 1940.

Luați măsuri ca ungurii originari din teritoriile cedate să fie sfătuiți a pleca în localitățile de origine. În acel timp să se tragă atențiunea publicului românesc și diferitele întreprinderi să se disperseze de serviciile lor.

În această chestiune trebuie să se procedeze cu tot tactul și fără să se recurgă la violență.

Sursa: Arh.Naț.Buzău, fond Poliția oraș Buzău, dosar 18/1940, f.140.

Anexa II

Referat din 28 septembrie 1940, întocmit de Comisarul ajutor C. Rădulescu și înaintat șefului Poliției orașului Buzău, M. Roseteanu.

Domnule șef,

Am onoarea a raporta că în seara zilei de miercuri, 23 septembrie a.c., orele 16, cu trenul personal de Galați a fost adus rănit în stare gravă și internat în spitalul militar din acest oraș soldatul Bec Gheorghe, contingent 1940, din Regimentul 5 Grăniceri de Pază.

Din informațiuni, am aflat că sus numitul soldat, pe când mergea cu trenul personal spre Galați, între stația Buzău - Cilibia a fost bătut și aruncat din tren de trei civili unguri.

Comisar ajutor

C. Rădulescu.

D-sale

Domnului Șef al Poliției orașului Buzău.

Sursa: Arh. Naț. Buzău, fond Poliția orașului Buzău, dosar 15/1940, f.484.

Anexa III

Adresa Poliției orașului Buzău, nr. 30514 din 30 septembrie 1940 către Comisariatul de poliție Mizil.

Poliția orașului Buzău,

Nr. 30541/30 septembrie 1940

Domnule șef,

În conformitate cu Ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Bucegi, Nr. 19689/1940 Direcția Generală a Poliției a fost informată precis că un număr de mugiari din Ardealul cedat Ungariei vor opta

pentru cetățenia română, spre a putea astfel reveni în România, unde să activeze în favoarea intereselor maghiare.

Redăm mai jos lista acestor maghiari care au fost agenți informatori principali sau locali și care lucrau cu Legația maghiară din București, aceștia sunt ing.Hexner Bela, Barty Zoltan, Megyesy Aladarne, Ovary Elemer, Mihaly Torday, Emeric Szgo, Francisc Zilagyi, toți din Cluj, Iuliu Vamos, Geza Romeny, Roszo Koppany, Ștefan Telegduyi, Arpad Varady și Andrei Sukosd din Târgu Mureș.

Comunicând cele ce preced vă rugăm a dispune măsuri pentru supravegherea îndeaproape a activității semnalate și a ne raporta la timp rezultatul.

*Șeful Poliției.
M. Roseteanu.*

*D-sale,
Domnului șef al Comisariatului de Poliție Mizil.*

Sursa: Arh.Naț.Buzău, fond Poliția oraș Mizil, dosar 3/1940, f.156.

Anexa IV

Adresa Nr. 31013 din 30 octombrie 1940 a șefului Poliției Buzău către Comisariatul de Poliție Mizil.

Domnule șef,

În conformitate cu Ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Bucegi - nr. 20109/1940 onoare a vă face cunoscut că numitul Ciobotaru Gheorghe, născut în comuna Blăgești, județul Bacău, actualmente învățător în comuna Dobrin, județul Sj, unde funcționează de 16 ani, a dat declarație scrisă că voiește să rămână în teritoriul cedat Ungariei și deci optează pentru cetățenia ungară.

Fața de cele ce preced vă rugăm a dispune măsuri în circa dumneavoastră pentru a fi considerat și tratat ca supus străin.

*Șeful Poliție
M. Roseteanu*

*D-sale,
Domnului șef al Comisariatului de Poliție Mizil.*

Sursa: Arh.Naț.Buzău, fond Poliția oraș Mizil, dosar 3/1940, f.152.

Anexa V

Ordinul Nr. 19215 a/13 noiembrie 1940 al Ministrului de Interne. Direcțiunea Administrației de Stat NR.19215A / 13 noiembrie 1940

Domnule Prefect,

Avem onoare a vă ruga să binevoiți a ne înainta de urgență următoarele date, fiind cerute de Domnul General Ion Antonescu, conducătorul Statului.

a) Situația refugiaților și expulzaților români din Ungaria în România de la data cedării Ardealului până în prezent.

b) Situația unguirilor refugiați din România în Ungaria, cu aceleași date.

*Lucrarea va fi întocmită pe zile și pe categorii de refugiați:
intelectuali; profesioniști; muncitori etc.*

*Ministru
ss.indescifrabil.
Acest ordin s-a comunicat
D-lor Prefecți de județe.
Domnului Prefect al județului Rm.Sărat.*

Sursa: Arh.Naț.Buzău, fond Prefectura jud.Rm.Sărat, dosar 12/1940, f.22.

Anexa VI

Ordinul nr. 24122/16 noiembrie 1940 al Inspectoratului Regiunii I de Poliție București către șeful Poliției Buzău.

Inspectoratul Regiunii I de Poliție,

București.

Nr. 24122 / 16 noiembrie 1940

Domnului șef al Poliției Buzău,

Avem onoare a vă face cunoscut că D-l General Antonescu a luat următoarea hotărâre în ședința Consiliului de Miniștri de la 22 octombrie a.c.

Toți refugiații trimiși trebuiesc cercetați pentru ca nu cumva să fie agenți.

Comunicându-vă de la ce preced, cu onoare vă rugăm să dispuneți măsuri de executare a acestei dispozițiuni în regiunea D-voastră, raportându-ne la timp de rezultat.

*Inspectoratul Regiunii I de Poliție
s.s.indescifrabil.*

*Șeful Serviciului de Siguranță
s.s.indescifrabil.*

Sursa: Arh.Naț.Buzău, fond Poliția oraș Buzău, dosar 22 / 1940, f.173.

Anexa VII

Ordinul de informații Nr. 50 din 20 noiembrie 1940 al Legiunii de Jandarmi Rm.Sărat către subunitățile din subordine.

Comunicat

Tuturor subunităților.

Ordin de informații nr. 50 din 20 noiembrie 1940.

Legiunea deține de la Legiunea județului Buzău Nota informativă nr.33 din 19 noiembrie următoarele informații:

Locuitorul Toader Arghir de ani 45, născut și crescut în comuna Valea Salciei, județul Rm.Sărat, fiul lui Ion și al Mariei, ambii decedați, stabilit încă din anul 1919 în comuna Zagon, județul Trei Scaune, căsătorit cu Maria Florian, din comuna Zagon, cu care are trei copii, refugiat în România, informează.

A plecat din comuna Zagon, județul Trei Scaune în seara zilei de 14 noiembrie 1940 și a mers numai prin păduri până a trecut frontiera în România; a fost prins de o patrulă a postului de jandarmi Șiriu în ziua de 16 noiembrie 1940, de unde a fost dus la Legiunea de jandarmi Buzău.

S-a refugiat din cauză că toți românii, și în special cei care nu vorbesc limba maghiară, sunt arestați, bătuți și trimiși la Târgu Secuiesc, unde sunt judecați și condamnați.

Pentru ca supravegherea activității românilor să fie cât mai atentă și permanentă, sunt împărțiți pe sectoare de supraveghere.

Știe că Nicolae Coșneșeanu din comuna Zagon a fost bătut foarte rău, din care cauză era în agonie la plecarea lui din comuna Zagon.

Populația maghiară terorizează în mod permanent populația românească, stricându-le noaptea cu topoarele ușile și ferestrele și aruncând cu pietre în casele lor, deseori le fură noaptea și ziua tot ce au în jurul caselor.

Românii sunt izgoniți din toate exploatările forestiere și industriale, nici un român nu poate găsi de lucru cu plată.

În comuna Zagon este un post de doi jandarmi unguri și un post de grăniceri (probabil un pichet grăniceresc).

Am auzit că în comuna Boroșneiu Mic se sapă tranșee și se întind rețele de sârmă, pe valea Boroșneiuului se construiesc stâlpi de ciment și obstacole antitanc.

Săptămâna trecută s-a bătut toba că se vor concentra opt contingente, numai unguri; voluntari de la

18 ani în sus au fost echipați.

Ungurii discută între ei că în curând vor lua tot Ardealul, românii aflați azi în Ardeal vor fi izgoniți în Vechiul Regat.

Fată de cele de mai sus, faceți cele mai intense investigațiuni și toate cazurile semnalate să fie raportate imediat Legiunii.

Comandantul Legiunii de jandarmi Rm.Sărat.

Maior Ilie Ionescu.

Sursa: Arh.Naț.Buzău, fond Legiunea de jandarmi Rm.Sărat, dosar 18 / 1940, f.24.

Anexa VIII

Adresa nr. 4421 / 28 noiembrie 1940 a Preturii Plasei Boldu către Prefectura jud.Rm. Sărat.

Pretura Plasei Boldu

Județul Rm.Sărat.

Nr. 4421 / 28 noiembrie 1940.

Domnule Prefect,

La ordinul Domniei voastre Nr. 15971/1940 de astăzi avem onoare a vă raporta că în această plasă se află numai o familie de refugiați din Ardeal și anume:

Un învățător cu soția învățătoare, fără copii și care era cu serviciul în Ardeal, el fiind din comuna Ghergheasa și unde are serviciu.

Numitul este refugiat de la data de 1 noiembrie 1940.

PRETOR

s.s.indescifrabil

Secretar.

s.s.indescifrabil

D-sale Domnului Prefect al Județului Rm.Sărat.

Sursa: Arh.Naț.Buzău, fond Prefectura jud.Rm.Sărat, dosar 12 / 1940, f.52.

Anexa IX

Adresa nr. 1 din 3 ianuarie 1941 a Inspectoratului Regional de Poliție București către șeful Poliției Buzău.

Inspectoratul Regional de Poliție

București.

Nr. 1 / 3 ianuarie 1941

Domnului șef al Poliției Buzău

Avem onoare a vă semnala pe numiții Szatori Arpad, de 27 ani, Szelesi Andrei, de 31 ani, Herchel Carol de 21 ani, Czerei Blaju de 46 ani, unguri care în cursul lunii septembrie a.c. au plecat din comuna Georgiu, județul Hunedoara în teritoriul cedat Ungariei, înrolându-se în bande teroriste.

Suntem informați că sus numiții intenționează să se reîntoarcă în România cu misiuni speciale.

Vă rugăm a dispune măsuri în regiunea Dvs. pentru a fi arestați în caz de înapoiere în țară, semnalându-i în acest scop polițiștilor Punctelor de Frontieră din circa dumneavoastră și înaintați Direcțiunei Generale a Poliției, raportându-i și acestui inspectorat.

Inspector regional de poliție,

s.s.indescifrabil

Sursa: Arh.Naț.Buzău, fond Poliția oraș Buzău, dosar 21 / 1941, f.6.

Anexa X

Scrisoarea Prefectului județului Rm. Sărat din 5 februarie 1941 către Comisariatul General al refugiaților din Ardeal.

*Prefectura jud. Rm.Sărat.
Serviciul Financiar.
5 februarie 1941.*

*Domnule Comisar General,
La telegrama nr. 55826 / 1941*

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că refugiații ardeleni în acest județ au fost ajutați cu efecte după cum urmează:

- 1) Stofa pentru copii în cantitate de 21,75 m.*
- 2) Stofa pentru maturi în cantitate de 13,10 m.*
- Ajutoare în bani până în prezent nu s-au acordat.*

*Prefect,
Colonel C. Tenescu*

*Șeful Serviciului Financiar
P. Drugescu.*

Domnului Comisar General al refugiaților din Ardeal, str. Brezoianu - București.

Sursa: Arh. Naț. Buzău, fond Prefectura jud. Rm. Sărat, dosar 52 / 1941, f.36.

Anexa XI

Adresa Nr. 2884 a Inspectoratului Regional de Poliție Galați din 24 februarie 1941 către șeful Poliției Buzău.

*Inspectoratul Regional de Politie
Galați.
Nr. 2884 / 24.02.1941*

*Domnule șef,
Va aducem la cunoștință că:
Fostul agent de poliție Gheorghe Mihut și gardianul public Gheorghe Luca au fost angajați de autoritățile maghiare.
În urma serviciilor aduse, la data de 1 martie a.c., numiții urmează să fie trimiși la o școală specială la Budapesta, după absolvire urmând să fie întrebuințați în serviciul de spionaj.*

Sursa: Arh.Naț.Buzău, fond Poliția oraș Buzău, dosar 21 / 1941, f. 134.

Anexa XII

Adresa nr. 10944 a Ministerului de Interne din 22 aprilie 1941 către Prefectura jud.Rm.Sărat.

*Ministerul Afacerilor Interne.
Nr. 10944 / 22 aprilie 1941.*

*Domnule Prefect,
Am onoare a vă ruga să binevoiți a lua măsuri ca toate organele din subordinele dumneavoastră să dea tot concursul delegaților Subsecretariatului de Stat al colonizării și populației evacuate relativ la executarea misiunii de așezare a refugiaților în viața publică și administrarea bunurilor germane, bulgare și evreiești.
Veți dispune ca să se execute întocmai dispozițiunile și directivele date de sus numitul Subsecretar de Stat dându-i tot concursul în misiunea lui de românizare.
Secretar General.
Colonel N. Pătruțoiu.*

Sursa: Arh. Naț. Buzău, fond Prefectura jud. Rm. Sărat, dosar 20 / 1941, f.6.

Anexa XIII

Cererea învățătorului Ion G. Moisiu, refugiat din Transilvania și aflat în comuna Policiori, județul Buzău, adresată la 4 august 1941 Ministrului Culturii Naționale și Cultelor, pentru a lucra în Bucovina.

Domnule Ministru,

Subsemnatul Ion G. Moisiu, învățător utilizat din Transilvania, de origine etnică român, cu onoare vă rog să binevoiți a dispune trimțterea mea ca învățător în Bucovina, județul Cernăuți.

Am fost până acum în Secuime - județul Trei Scaune, unde am funcționat patru ani până la tristele evenimente din toamna anului 1940, și, fiind necăsătorit, mă pot deplasa cu ușurință și cred că-mi voi putea face datoria așa cum o cer vremile de astăzi în acele locuri.

Nota ultimului examen - definitivat: 8,33 (opt și treizeci și trei).

Calificativul procesului verbal de inspecție: foarte bine.

Nr. Carnetului C.F.R. 384383 eliberat de Serviciul de Învățământ Brașov.

Cu deosebită stimă,

Ion G. Moisiu,

Învățător

4-VIII-1941.

Comuna Policiori, jud. Buzău.

D-sale D-lui Ministru al Culturii Naționale și Cultelor București.

Sursa: Arh.Naț.Buzău, fond Inspectoratul Școlar al jud. Buzău, dosar 35 / 1941, f.24.

Note

1. ION MAMINA, *Consilii de Coroană*, București, Editura Enciclopedică, 1997, p.226-248.

2. Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond *Ministerul Afacerilor Interne* (în continuare se va cita A.N.I.C., fond M.A.I.), dosar 442/1940, f.55.

3. Arhivele Naționale Buzău (în continuare se va cita Arh.Naț.Buzău); fond *Prefectura județului Rm. Sărat*, dosar 62/1941, f.87.

4. ION EFTIMIE, *Amintiri*, (manuscris aflat în posesia familiei), f.13.

5. Arh.Naț.Buzău, fond *Legiunea de jandarmi Buzău*, dosar 4/1941, f.554.

6. *Idem*, fond *Inspectoratul școlar al județului Buzău*, dosar 35/1941, f.24.

7. *Idem*, fond *Prefectura jud. Rm. Sărat*, dosar 52/1941, f.9-11.

8. *Ibidem*, dosar 31/1941, f.56-58; 159.

9. *Ibidem*, dosar 52/1941, f.16.

10. Arh.Naț.Buzău, fond *Legiunea de jandarmi Rm. Sărat*, dosar 18/1940, f.24.

11. *Idem*, fond *Prefectura jud. Rm. Sărat*, dosar 12/1941, f.22.

12. *Ibidem*, f.17.

13. *Ibidem*, dosar 52/1941, f.6-8.

14. *Ibidem*, dosar 12/1941, f.14.

15. *Ibidem*, f.52.

16. *Ibidem*, f.14.

17. *Ibidem*, dosar 62/1941, f.59-60;109.

18. Arh.Naț.Buzău, fond *Legiunea de jandarmi Buzău*, dosar 13/1940, f. 338-339.

19. *De la Federala Buzău*, în *Buletin Legionar*, Buzău, seria a-II-a, nr. 5, din 7 noiembrie 1940.

20. Arh.Naț.Buzău, fond *Prefectura jud. Rm. Sărat*,

dosar 62/1941, f.59-60;109.

21. *Ibidem*, f.67.

22. *Ibidem*, f.7.

23. A.N.I.C., fond M.A.I., dosar 585/1940, f.15.

24. *Stenogramele Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol.I (septembrie-decembrie 1940), ediție de MARCEL DUMITRU CIUCA, AL.TEODORESCU, BOGDAN FLORIN POPOVICI, București, f.l., 1977, p.43-44, doc.2.

25. A.M.I.C., fond M.A.I., dosar 583/1940, f.10.

26. Arh.Naț.Buzău, fond *Prefectura Jud. Rm. Sărat*, dosar 62/1941, f.68.

27. *Idem*, fond *Primăria oraș Mizil*, dosar 242/1942, f.33.

28. *Idem*, fond *Poliția oraș Buzău*, dosar 18/1940, f.140.

29. *Idem*, fond *Prefectura jud. Rm. Sărat*, dosar 12/1940, f.17.

30. *Ibidem*, dosar 51/1940, f.16.

31. *Ibidem*, f.36.

32. *Ibidem*, nr.6, din 14 noiembrie.

33. EUGEN ILIESCU, *Frați buzoieni!*, în *Buletin Legionar*, Buzău, seria a-II-a, nr. 1, din 13 octombrie 1940.

34. *Ibidem*, nr.6, din 14 noiembrie.

35. Arh.Naț.Buzău, fond *Prefectura jud. Rm. Sărat*, dosar 31/1941, f.58;159.

36. *Ibidem*, dosar 52/1941, f.55;61;68;104.

37. *Ibidem*, dosar 31/1941, f.56.

38. *Ibidem*, dosar 52/1941, f.16.

39. CRISTIAN TRONCOTĂ (editor), *Eugen Cristescu. Asul serviciilor secrete românești. Memorii 1916-1944*, București, Editura Roza Vânturilor, 1994, p.221.

40. GITE. I. BODĂ (editor), *Eugen Cristescu. Secrete dezvăluite din culisele spionajului românesc*, Cluj-Napoca, Editura Hiperion, 2000, p.116.

41. Arh.Naț.Buzău, fond *Poliția oraș Mizil*, dosar 3/1940.

f.156.

42. *Idem*, fond *Poliția oraș Buzău*, dosar 15/1940, f.484.

43. *Ibidem*, dosar 21/1941, f.6.

44. *Ibidem*, f.37.

45. *Ibidem*, f.134.

46. A.N.I.C., fond *M.A.I.*, dosar 116/1940, f.96-98.

47. Arh.Naț.Buzău, fond *Poliția oraș Mizil*, dosar 3/1940,

f.152. Adresa nr. 31013 din 3 octombrie 1940 expediată de Poliția Buzău către Comisariatul de poliție Mizil.

48. I. EFTIMIE, *op.cit.*, f.13.

49. Arh.Naț.Buzău, fond *Inspectoratul Școlar al jud. Buzău*, dosar 35/1941, f. 24; vezi și anexa XIII.

Abstract

Transylvanian Refugees in Râmnicu Sărat and Buzău (1940-1941)

The study discusses the problem of the Transylvanian refugees who left their native places due to the intolerance towards the Romanians, set up in the localities ceded at the Vienna Dictate. The Romanian Government adopted severe measures in order to avoid chaos during the evacuation of the Romanian Administration in the ceded territory. Right on 30th august, The Ministry of Interior established the way and the place of evacuation of the county authorities.

Although they were not on the list of the counties that were supposed to get refugees, the counties of Buzău and Râmnicu Sărat got many Transylvanian refugees from different counties. Most of them left because of the Horthyst ire. Within the study, as well as in the 13 annexes there are presented definite aspects of the resolving the issues of work and life of the refugees, by the care of the central and local authorities of the public administration.

After 23rd august 1944, the Transylvanian refugees came back to their houses destroyed by the temporary Horthyst occupants. Most of them were not able to be happy too long for this, because gradually, the communism was set in, bringing a lot of sadness and sufferings.

Constantin I. Stan